

Βιβλιοστάσιον

KÜNG HANS, *Η ἀρχὴ τῶν πάντων, Φυσικὴς Ἐπιστῆμες καὶ Θεολογία*, μτφρ. Εὐάγγελος Θεοδώρου, ἔκδ. Οὐρανός, Ἀθήνα 2009, σσ. 433.

Ὁ γνωστὸς ρωμαιοκαθολικὸς θεολόγος ἐπιχειρεῖ μὲ τὸ μελέτημά του αὐτὸ ἓνα εἶδος κοπερνίκειας στροφῆς καὶ ἀλλαγῆς παραδείγματος στὴν δυτικὴ χριστιανικὴ Ἀπολογητικὴ τοῦ 19ου καὶ τοῦ 20οῦ αἰῶνα ἔναντι τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν καὶ γενικότερα ἔναντι τῆς ἐπιστήμης. Ἀπὸ ὀρθόδοξη σκοπιά θὰ πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι ὁ καμὸς τῆς ἑναρμόνισης Βίβλου καὶ θετικῶν ἐπιτημῶν, ἐπιστήμης καὶ θεολογίας τῶν νεώτερων χριστιανῶν ἀπολογητῶν, ἢ κατὰ γράμμα θεοπνευστία, τὸ δίπολο μεταξὺ μύθου καὶ ὁ λόγου ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ νεωτερικὴ ἀπομύθευση τῆς Βίβλου δὲν ἀπέτελεσαν γιὰ τοὺς Ἑλλήνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο προσέγγιζαν τὰ θέματα τῆς κοσμολογίας ἢ τῆς ἀνθρωπολογίας. Οἱ Ἑλλήνες Πατέρες δὲν ἑναρμονίζουν ἀλλὰ ἐρμηνεύουν τὰ βιβλικὰ κείμενα. Ἡ χρῆσις ἐπιστημονικῶν καὶ φιλοσοφικῶν στοιχείων γιὰ παράδειγμα στὸν Μ. Βασίλειο ἢ στὸν Γρηγόριο Νύσσης δὲν γίνεται γιὰ νὰ ἐπαληθευθοῦν τὰ βιβλικὰ κείμενα, ἀλλὰ κυρίως γιὰ νὰ ἐρμηνευθοῦν, νὰ συμπληρωθοῦν καὶ νὰ προεκταθοῦν στὴν ἐποχὴ τους. Στὴν ἔρευνα τοῦ ἀνθρώπου ἐγκεῖται, ἄλλωστε, ἡ εὕρεσις τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖο ἔγινε ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου. Γιὰ περισσότερα παραπέμπω τὸν ἀνα-

γνώστη στὴν ἐξαιρετικὴ ἀνάλυσις τοῦ Νίκου Μαισοῦκα στὸ ἔργο του *Ἐπιστήμη, φιλοσοφία καὶ Θεολογία στὴν Ἐξαήμερον τοῦ Μ. Βασιλείου* (Θεσσαλονίκη 1990).

Ἐὰς ἐπιστρέφουμε, ὁμως, στὸ ἔργο τοῦ Hans Küng, ὁ ὁποῖος ἐπιχειρεῖ ἓναν κριτικὸ καὶ δημιουργικὸ διάλογο μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ πίστεως στὰ πεδία τῆς κοσμολογίας καὶ τῆς ἀνθρωπολογίας. Κατὰ τὸν συγγραφέα, οἱ χριστιανοὶ διανοούμενοι θὰ πρέπει νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν αὐτάρκεια, τὴ χειμερία νάρκη, τὸν δογματισμὸ καὶ τὸν πνευματικὸ στρουθοκαμπλισμὸ καὶ νὰ παρακολουθοῦν τὰ πορίσματα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ὥστε νὰ εἶναι σὲ θέσις νὰ ἀναπτύξουν ἓναν οὐσιαστικὸν διάλογο μὲ τὴ σύγχρονη ἐπιστήμη πέρα ἀπὸ ἰδεολογικὰ καὶ ἐπιπλαστὰ ἀντιθέσεις. Στὸν πρόλογό του γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ἔκδοσις ὁ Küng ἐπισημαίνει τὴν ἑλληνικὴ καταγωγὴν τοῦ φυσικοῦ κοσμοειδῶλου καὶ τὴς ριζικῆς ἀλλαγῆς του ἀπὸ τὴν περίοδο τῆς νεωτερικότητος ὡς τὴς μέρες μας. Ὁ Ἑλβετὸς συγγραφέας μὲ τὸ ἔργο του αὐτὸ ἐκφράζει κυρίως τὴν ἀνάγκη γιὰ μίαν κριτικὴν καὶ διαλογικὴν ἀλληλεπίδρασις τῆς Φυσικῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Θεολογίας.

Ἀποδεχόμενος τὸ βιβλικὸν κατὰ κάποιον τρόπο σύνθημα τοῦ Διαφωτισμοῦ «γεννηθῆτω φῶς», φέγει τὴ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία γιὰ τὴν στάσις της ἔναντι τοῦ Κοπερνίκου καὶ γενικότερα ἔναντι τοῦ νέου κοσμολογικοῦ παραδείγματος.

tos. Ἀκολουθῶς, ἐπιχειρεῖ νὰ θέσει τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴ δυνατότητα μιᾶς ἐνοποιημένης φυσικοεπιστημονικῆς θεωρίας, τῆς ἀρχῆς τῶν πάντων, μὲ ἀναφορὰ στὸ ἔργο τῶν Κέπλερ, Γαλιλαίου, Νεύτωνος, Ἄϊνστάϊν, Χάιζενμπεργκ, Χόκινγκ, Γκέντελ, Πόπερ κ.ά. Τὸ ἐρώτημα γιὰ τὴν ἀρχὴ ὄλων τῶν πραγμάτων εἶναι κατὰ τὸν Küng θεμελιώδες καὶ ἀφορᾶ ἰσοτιμία καὶ τοὺς φυσικοὺς ἐπιστήμονες καὶ τοὺς θεολόγους. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν στὴ μέθοδο τῆς ἐρευνᾶς του προκρίνει, ἀντὶ ἐνὸς μοντέλου σύγκρουσης ἢ συγκώνευσης, ἓνα συμπληρωματικὸ πρότυπο μὲ κριτικὴ ἀλληλεπίδραση μεταξὺ τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῆς Θρησκείας. Σὲ κάθε περίπτωση, θὰ πρέπει νὰ ξεπεραστεῖ τόσο ὁ θρησκευτικὸς φονταμενταλισμὸς ὅσο καὶ ὁ ἀκαμπτὸς ὀρθολογισμὸς ποὺ μὲ προκατάληψη παρακάμπτει καὶ δὲν διαλέγεται μὲ τὰ φιλοσοφικὰ καὶ θεολογικὰ προβλήματα. Τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖο καὶ σήμερα μιᾶς καὶ ἡ Φυσικὴ Ἐπιστῆμη ἐμφανίζεται μπλοκαρισμένη ἀπὸ τὴν κριτικὴ τῆς Θρησκείας, ἐκφράζοντας ἓναν «νέο ὕλισμό» καὶ γελοιοποιώντας μὲ δῆθεν ἐπιστημονικὴ ἀθθεντία τὴ θρησκευτικὴ πίστη (Francis Crick, Carl Sagan, Στέφεν Χόκινγκ, Richard Dawkins, Ζάκ Μονό, Peter Atkins). Ἡ Φυσικὴ Ἐπιστῆμη ὀφείλει νὰ μὴν ἐκτείνει τὴν ἐπιστημονικὴ κριτικὴ τῆς πέραν τοῦ δικοῦ τῆς ἐμπειρικοῦ ὀρίζοντα καὶ ταυτόχρονα νὰ εἶναι ἀνοικτὴ πρὸς τὴ συνολικὴ πραγματικότητα. Μὲ βᾶση τὰ παραπάνω ὁ Küng διερευνᾷ τὴν ἐπιστημονικὴ προσέλευση τῶν σταθερῶν ἀρχῶν τῆς φύσης καί, ἀκολουθῶς, θέτει ὑπὸ μορφὴν διλήμματος τὸ ἐρώτημα γιὰ τὴν δημιουργία ἢ τὴν ἐξέλιξη τοῦ σύμπαντος κόσμου. Ἀσκώντας

ἐντονη κριτικὴ στοὺς θεολογικοὺς μηχανισμοὺς ἄμυνας τοῦ δυτικοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ἀπὸ τὴν περίοδο τῶν Νέων Χρόνων ὡς τὸν σύγχρονο προτεσταντικὸ Δημιουργισμό (Kreationismus) καὶ τοὺς πάσης φύσεως φονταμενταλισμοὺς, ὁ Küng ἐξετάζει τὸ ζήτημα τῆς ἐξέλιξης μὲ ἢ χωρὶς Θεοῦ στὰ διάφορα φυσικοφιλοσοφικὰ συστήματα, ὅπως τοῦ Αὐγούστου Κόντ, τοῦ Τεῖγιάρ ντε Σαρντέν, τοῦ Ἄλφρεντ Νόρθ Γουάιτχεντ, τοῦ James Leuba, τοῦ Μάρτιν Μπουμππερ, τοῦ Carl Friedrich von Weizsäcker. Ἀκολουθῶς, ἰκνηλατεῖ τὴν «Μάγκνα Κάρτα» τῆς Ἰουδαίω-χριστιανικῆς θεώρησης τοῦ κόσμου, λαμβάνοντας ὑπόψιν τὰ πορίσματα τῆς ἱστορικοκριτικῆς ἐρμηνείας τῆς Βίβλου καὶ τῆς ποιητικῆς καὶ συμβολικῆς γλώσσας τῆς, θέτοντας τὸ ὑπαρξιακὸ ἐρώτημα γιὰ τὸ νόημα τῆς πίστεως στὴ δημιουργία σήμερα.

Στὴ συνέχεια, ἐξετάζει τὰ ζητήματα ποὺ ἀφοροῦν στὴν ἐμφάνιση καὶ στὴν ἐξέλιξη τῆς ζωῆς στὸν κόσμο μέσα ἀπὸ τὸ πρῶτο τῆς τέχνης, τῆς ἀναγκαιότητας, τῶν φυσικῶν νόμων καὶ τοῦ Θεοῦ. Μπροστὰ στὴν ἀμχανία τῆς Ἐπιστήμης ὁ Küng ἐπιμένει στὴν ἀνάλυση τῆς σημασίας μιᾶς ὑπαρξιακῆς ἐπιλογῆς καὶ θέτει τοὺς ἄξονες καὶ τὰ δεδομένα τῆς ἱστορικοφιλολογικῆς βιβλικῆς κριτικῆς γιὰ μία θεολογικὴ θεώρηση τῆς σχέσης Θεοῦ καὶ κόσμου. Διερευνώντας τὴν πορεία καὶ ἐξέλιξη τοῦ ἀνθρώπου, περνᾷ στὰ ζητήματα τῆς ψυχικῆς ἀνάπτυξης, φθάνει ὡς τὰ σύγχρονα ζητήματα τῆς νευροφυσιολογικῆς ἐρευνᾶς τοῦ ἀνθρώπου ἐγκεφάλου καὶ θέτει τὰ θέματα τῆς ἐλευθερίας, τῆς εὐθύνης καὶ τῆς ἐνοχῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐαυτοῦ. Ὁ Hans Küng ἐπιμένει ὅτι ἡ συζήτηση γιὰ τὴν ἀρχὴ τῶν

πάντων συμπεριλαμβάνει και τὸ ζήτημα τῶν ἀρχῶν τοῦ ἀνθρώπινου ἦθους, τῆς ἐνσυναισθητικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς, διαστάσεις τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς οἱ ὁποῖες δὲν ἐξαντλοῦνται καὶ δὲν ἐρμηνεύονται μονοσήμαντα ἀπὸ ἐξελικτικοβιολογικοῦς καὶ κοινωνικοπολιτικοῦς παράγοντες. Ἔτσι, ἐνῶ τὸ ἦθος τῶν ἀνώτερων θρησκειῶν καὶ μάλιστα τὸ βιβλικὸ ἦθος δὲν ἔχουν «πέσει ἄμεσα ἀπὸ τὸν οὐρανό», ἀλλὰ ἔχουν ἐπίσης μιὰ ἱστορία, ἡ περίπτωση τοῦ χριστιανικοῦ ἦθους ὡς τὸ ἦθος τοῦ συγκεκριμένου ἱστορικοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποκαλύπτει τὴ δική του ἰδιαιτερότητα ὡς τὸ «ἓνα φῶς» ἀνάμεσα στὰ «πολλὰ φῶτα».

Στὸν ἐπίλογό του ὁ Küng ἀναφέρεται στὶς φυσικοεπιστημονικὲς ὑποθέσεις καὶ στὰ ἀποκαλυπτικὰ ὄραματα τῆς Καινῆς Διαθήκης περὶ τοῦ τέλους τοῦ κόσμου, ἐπισημαίνοντας τὰ ἐξῆς καίρια: «Ὅπως οἱ βιβλικὲς διηγήσεις γιὰ τὸ ἔργο τῆς δημιουργίας ἀπὸ τὸν Θεὸ πάρθηκαν ἀπὸ τὸ τότε περιβάλλον, ἔτσι οἱ διηγήσεις γιὰ τὸ ἔσχατο ἔργο τοῦ Θεοῦ πάρθηκαν ἀπὸ τὴν τότε σύγχρονη Ἀποκαλυπτικὴ, ἓνα ρεῦμα διαμορφωμένο ἀπὸ τὶς προσδοκίαις γιὰ τοὺς ἔσχατους χρόνους στὸν Ἰουδαϊσμό καὶ τὸν Χριστιανισμό. Τὰ τρομερὰ ὄραματα τῆς Ἀποκάλυψης εἶναι μιὰ ἐπείγουσα εἰδοποίηση στὴν ἀνθρωπότητα καὶ στὸν κάθε ἀνθρώπο χωριστὰ νὰ γνωρίζουν τὴ σοβαρότητα τῆς κατάστασης. Ἀλλὰ ὅπως ἡ βιβλικὴ διήγηση περὶ τῶν πρώτων πραγμάτων [Protologie] δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀκριβὲς ρεπορτάζ γιὰ ὅσα συνέβησαν στὴν ἀρχή, ἔτσι καὶ ἡ βιβλικὴ ἔσχατολογία δὲν εἶναι ἀκριβὲς πρόγνωση γιὰ τὰ μελλοντικὰ ἔσχατα γεγονότα. Γι' αὐτὸ ἡ

Βίβλος ἐπίσης ἐδῶ δὲν μιλάει *μὲ φυσικοεπιστημονικὴ γλῶσσα συγκεκριμένων γεγονότων, ἀλλὰ μὲ μιὰ μεταφορικὴ γλῶσσα εἰκόνων*».

Κλείνοντας, ἐπισημαίνουμε τὴν ἐξαιρετικὴ μεταφραστικὴ ἐργασία ποὺ ἐκπόνησε ὁ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν Διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ «Θεολογία», ὁ ἀκάματος καθηγητὴς Εὐάγγελος Θεοδώρου, ἡ ὁποία συμπληρώθηκε ἀπὸ καίριες εἰσαγωγικὲς ἐπισημάνσεις καὶ σημειώσεις του, παρέχοντας ὄχι μόνον ἓνα ἐγχειρίδιο διπιστημονικοῦ στοχασμοῦ ἀλλὰ καὶ ἓνα παράδειγμα ἐνδοχριστιανικοῦ θεολογικοῦ διαλόγου ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξη σκοπιά. Τέλος, δὲν μποροῦμε νὰ μὴν ἀναφέρουμε ὅτι κατὰ τὴν πρόσφατη ἐπίσκεψή του στὴν Ἀθήνα γιὰ τὴν παρουσίαση τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, ὁ Hans Küng ἔδωσε συνευξέεις σὲ διάφορες ἐφημερίδες τονίζοντας ὅτι εἶναι πλέον ἀναχρονιστικὸ τὸ μοντέλο σύγκρουσης μεταξὺ Ἐπιστήμης καὶ Θρησκείας. Ἔτσι «δέχεται τὴν ἐξέλιξη ὅπως τὴν περιγράφουν οἱ ἐπιστήμονες, εἶναι ὁμως ὑπέρμαχος τοῦ ρόλου ποὺ εἶχε ὁ Θεὸς στὴ θέσπιση τῶν νόμων τῆς φύσης καὶ στὴ διευκόλυνση τῆς περιπέτειας τῆς γένεσης τοῦ κόσμου» (Καθημερινὴ 13 Ἰουνίου 2010).

Σταθρος Παγκάζογλου

